

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Humanistiska fakulteten
Översättarprogrammet
Institutionen för språk och litteraturer, källspråk engelska

**Målspråksanpassning vid översättning av
idrottsmedicinska termer**
**Användning av fackspråkliga och allmänspråkliga termer i
amerikanska och svenska Runner's World**

Anna Almqvist

Självständigt arbete, 15 högskolepoäng
Översättarutbildning 1, ÖU2100, Magisterutbildning
VT 2010
Handledare: Mats Mobärg
Examinator: Mats Mobärg

Sammandrag

Syftet med denna studie är dels att jämföra användningen av allmänspråkliga och fackspråkliga termer i amerikanska och svenska Runner's World, dels att se hur pass mycket man anpassat sig till den nya målgruppen då man översatt de amerikanska originalartiklarna till svenska.

Åtta vanliga löparskador presenteras med sina respektive latinbaserade och allmänspråkliga namn på både engelska och svenska. Av jämförelsen framgår det att problem som kan uppstå beror dels på de latinbaserade termernas status, dels på rena översättningsproblem, såsom falska vänner. Exempelvis är *löparknä* och *runners knee* inte överhuvudtaget besläktade skador, medan däremot *hälsporre* och *heelspur* är relaterade till varandra, även om de inte beskriver samma skada.

De tre artiklar som analyserats belyser olika typer av problem, då två av dem är baserade på amerikanska studier och den tredje är en fristående artikel som inte direkt berör de skador som denna uppsats tar upp, utan snarare inkluderar dem för att beskriva när man bör vara försiktig med olika typer av underlag.

Med stöd av tre intervjuer visar jämförelserna på att typ av artikel, informationsgrad och relevans är de faktorer som spelat in vid översättningen av de tre artiklarna. Artiklar som baserats på studier verkar i högre grad ha behållit latinbaserade termer, medan rent informativa texter, vilka inte specifikt behandlar skadorna i fråga, tycks dra mer åt det allmänspråkliga hållet.

Nyckelord: Översättning, facktermer, idrottsmedicin, löpning, skador.

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Bakgrund	1
1.2	Syfte	3
1.3	Metod och material	3
2	Idrottsmedicinska termer för löparskador	5
2.1	Presentation av åtta vanliga löparskador	5
2.1.1	Piriformissyndrom	6
2.1.2	Iliotibialbandssyndrom	6
2.1.3	Patellofemoralt smärtsyndrom	7
2.1.4	Patellarsenetendinit	7
2.1.5	Plica synovialis/Plicasyndrom	8
2.1.6	Medialt tibiasyndrom/Medialt tibiaperiostit	9
2.1.7	Plantarfasciit – calcaneal spur	9
2.1.8	Achillestendinos/Achillestendinit	10
3	Amerikansk originaltext och svensk översättning – Runner’s World	12
3.1	Termanvändning i Runner’s World (amerikanska versionen)	13
3.1.1	Artikel 1: Trouble spots	13
3.1.2	Artikel 2: All in the hips	14
3.1.3	Artikel 3: Ground forces	14
3.2	Termanvändning i Runner’s World (svenska versionen)	15
3.2.1	Artikel 1: Problemområden	15
3.2.2	Artikel 2: Det hänger på höfterna	16
3.2.3	Artikel 3: Stötverkan	17
3.2.4	Runner’s Worlds rådgivare	18
3.3	Resultat av undersökningen	19
3.3.1	Artikel 1: Trouble spots/Problemområden	19
3.3.2	Artikel 2: All in the hips/Det hänger på höfterna	19
3.3.3	Artikel 3: Ground forces/Stötverkan	20

3.3.4	Runner's Worlds rådgivare.....	21
4	Fältobservationer	22
4.1	Intervjuer med informanter inom idrottsmedicin och löpning.....	22
4.1.1	Intervju med svensk sjukgymnast.....	22
4.1.2	Intervju med engelsk sjukgymnast	24
4.1.3	Intervju med elitmotionär	26
4.2	Sammanfattning av intervjuerna	27
5	Diskussion	29
	Käll- och litteraturförteckning	32

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Engelskt/amerikanskt och svenskt fack- och allmänspråk skiljer sig åt på många språkliga nivåer: lexikalt, grammatiskt och syntaktiskt. Huvudsyftet med denna studie är inte att analysera den allmänna skillnaden mellan dessa två språk, utan snarare att belysa den skillnad som föreligger vad gäller stilnivån på en viss typ av ord, nämligen termer.

Såväl engelskan som svenskan har under århundraden påverkats av andra språk, något som märks främst på ordnivå. Eftersom fokus i denna studie kommer ligga på just termer, gör detta det extra viktigt att markera stilskillnader när det gäller denna typ av ord i de båda språken.

Stort inflytande från franskan under mycket lång tid lade grunden till en större acceptans av latinbaserade ord i engelskan när latinet under renässansen började användas som ett språk för de lärde. Idag är det därför inte särskilt ovanligt att det finns tre ord för samma sak: ett engelskt, ett franskt och ett latinskt. Ett exempel är: *kingly*, *royal* och *regal*. På webbsidan Askoxford.com förklarar man att

Middle English acquired the habit that modern English retains today of readily accommodating foreign words. Trilingualism in English, French, and Latin was common in the worlds of business and the professions, with words crossing over from one language to another with ease ([www]).

En följd av detta har blivit att det latinbaserade ordförrådet är mer integrerat i allmänspråket än vad det är i t.ex. svenskan. Även om den amerikanska engelskan delvis har gått sin egen väg, och inte alltid följer samma regler som den brittiska engelskan, så kan man ändå se samma benägenhet att integrera de latinbaserade termerna i allmänspråket.

I svenskan föredrar man istället att så långt det är möjligt använda sig av svenska ord i allmänspråket och att låta latinbaserade termer vara förbehållna fackfolk. När man talar om medicinska åkommor eller skador ändras t.ex. den språkliga nivån beroende på om det är ett samtal

fackfolk emellan, om det handlar om ett möte mellan läkare och patient eller om lekmän talar sinsemellan. Samma sak gäller naturligtvis även vad gäller idrottsmedicinska termer, med den skillnaden att patienterna har varierande kunskaper om de olika skador man kan råka ut för beroende på om de tävlar på elitnivå eller om de är vardagsmotionärer.

Denna studie har en mycket snäv infallsvinkel, då den endast behandlar löparskador och dessutom är koncentrerad till en viss typ av sportmagasin, nämligen löpartidningen *Runner's World*. I de flesta svenska sportmagasin är skribenten väldigt mån om att vända sig till den allmänna läsaren. Man tar för givet att läsaren inte känner till de latinska termerna och hjälper denne på traven genom att vid behov ange även den allmänspråkliga termen.

På grund av detta började jag undersöka om samma sak gällde för idrottsmedicinska termer för löparskador eller om man, som i engelskan, förlitade sig på att läsarna förstår innebörden av dem. I de flesta fall använde man sig i första hand av en mer allmänspråklig term och eventuellt inkluderades den latinbaserade termen inom parentes. De fall då endast den latinbaserade formen uppträdde var då man gick igenom de vanligaste löparskadorna och då följde en förklaring av skadan och de symptom som är vanliga.

Liknande artiklar på engelska verkade i större utsträckning använda de latinbaserade formerna utan att ge någon allmänspråklig term, och jag beslöt mig då för att ta reda på i hur stor utsträckning detta görs. Det var också en ypperlig möjlighet att undersöka vad som händer vid översättning – använder man då den mer allmänspråkliga termen eller håller man sig till den latinbaserade? Och hur lätt är det att upptäcka falska vänner, dvs. termer som till synes står för samma sak, men som i själva verket har helt olika innebörder?

Löpartidningen *Runner's World* verkade lämpligast för mitt ändamål just eftersom denna tidning finns på både svenska och engelska och dessa versioner till större delen är oberoende av varandra, dvs. majoriteten av de svenska artiklarna är originalartiklar och inte översättningar. De artiklar som valts ut för studien är dock översättningar från den amerikanska tidningen. Eftersom översättningarna här inkluderats i en i övrigt helt svensk tidning är det intressant att undersöka huruvida man följt den svenska stilen även i översättningarna eller om man påverkats av källtexten.

Vid en studie som denna är det av största vikt att se i vilken typ av artiklar som latinbaserade respektive allmänspråkliga termer uppträder, för att kunna förstå vad som fått översättaren att göra de val som denne

gjort. Det här arbetet kommer i första hand att analysera det sätt som fackmän vänder sig till lekmän och inte hur fackmän uttrycker sig sinsemellan. Därför har inte endast artiklar undersökts, utan även den del av tidningen där sjukgymnaster, elitlöpare och idrottsläkare ger råd åt motionärer som skriver in till redaktionen. Detta gjordes i syfte att få exempel på hur personer med stor kunskap inom just idrottsmedicin vänder sig till motionärer med varierande kunskaper inom området.

1.2 Syfte

Det främsta syftet med studien är att se hur mycket man anpassat sig till målspråket vid översättning samt om man vid något tillfälle valt att ersätta en latinbaserad term med en allmänspråklig och vad det i sådant fall kan finnas för möjlig orsak till detta. Denna analys syftar även till att jämföra vilken stilnivå de latinbaserade termerna ligger på i svenska respektive engelska allmänspråket, något som spelar in i valet av termer i artiklar som vänder sig till en stor målgrupp.

Ett mindre men mycket viktigt syfte är att jämföra antalet allmänspråkliga termer i de båda språken för de åtta löparskador som inkluderats i studien. En analys av översättningarna var helt beroende av en sådan jämförelse.

Hypotesen för denna undersökning är att översättningarna i viss mån påverkats av engelskans stora användning av latinbaserade termer, men att man ändå kan se en större användning av allmänspråkliga termer än i originalartiklarna.

1.3 Metod och material

Tre artiklar har valts ut, varav en redovisar resultatet av en amerikansk studie om de vanligaste löparskadorna, en tar upp olika metoder för stretching som kan hjälpa löparen att undvika tre av de vanligaste löparskadorna och den tredje förklarar vad olika underlag har för effekt på kroppen vid löpning. Artiklarna vänder sig direkt till motionärer och ger råd om hur man undviker att skada sig samt hur man tar reda på vilken typ av skada man råkat ut för. Först presenteras originalartiklarna och sedan jämförs dessa med översättningarna.

Från den svenska versionen har även två artiklar inkluderats där ortoped, elitlöpare etc. svarar på läsarnas frågor. Användningen av termer

i dessa artiklar jämförs sedan med användningen i de övriga tre artiklarna. Som stöd till de två artiklarna presenteras en teori kallad *Accommodation theory*, vilken går ut på att man anpassar sig till motpartens nivå för att skapa större förståelse.

Jämförelsen av vetenskapliga respektive allmänspråkliga termer i engelskan och svenskan presenteras i tabellformat där man enkelt får en överblick över motsvarigheter i de båda språken och eventuella olikheter i betydelser.

En fältstudie har också genomförts i syfte att se hur de vetenskapliga respektive allmänspråkliga termerna används i muntliga sammanhang mellan sjukgymnaster, elitlöpare och motionärer. De personer som deltagit i fältstudien är en svensk och en engelsk sjukgymnast samt en svensk elitmotionär. I intervjuerna fick informanterna svara på frågor om vilka termer de använder när de talar med personer med olika kunskapsnivåer, såsom läkarkollegor, andra löpare samt motionärer på lägre nivå. Dessa resultat jämförs sedan med de resultat som framkommit av jämförelsen av de båda tidningarna.

Övrig litteratur jag använt mig av är *Motions- & idrottsskador och deras rehabilitering* (Karlsson et al. 2009), *Sports medicine: fitness, training, injuries* (Appenzeller & Atkinson 1983) samt diverse medicinska rådgivningssidor på nätet. De två böckerna har jag använt för att få exempel på hur en vetenskaplig text kan vända sig till en lekman medan nätsidorna endast haft som syfte att definiera skadorna.

2 Idrottsmedicinska termer för löparskador

2.1 Presentation av åtta vanliga löparskador

För att studiens omfång ska vara rimligt har åtta mycket vanliga löparskador valts ut och dessa presenteras nedan i tabell 1 både på engelska och på svenska. De skillnader som finns mellan de båda språken och eventuella översättningssvårigheter förklaras sedan i enskilda avsnitt. Även en kort förklaring av skadan ges i varje avsnitt. I avsnittsrubrikerna används de svenska latinbaserade termerna. Detta gäller dock inte avsnitt 2.1.6 nedan, där även den engelska latinbaserade termen anges av den anledningen att de båda allmänspråkliga termerna är falska vänner och lätt kan tolkas som samma skada.

I tabellen har normalstil använts för de allmänspråkliga termerna och kursiv för de latinbaserade termerna. I de fall då endast en term uppträder inom ett språk innebär detta att det inte finns någon allmänspråklig term för just denna skada.

TABELL 1. *Idrottsmedicinska termer för löparskador på engelska och svenska*

Svenska termer	Engelska termer
<i>Piriformissyndrom</i>	<i>Piriformis syndrome/strain</i>
Löparknä eller <i>Iliotibialbandssyndrom/tractus iliotibialistendinit</i>	<i>Iliotibial band syndrome</i>
Främre knäsmärta eller <i>Patellofemoralt smärtsyndrom/chondromalacia patellae</i>	Runner's knee eller <i>Patellofemoral pain syndrome/chondromalacia patellae</i>
Hopparknä eller <i>patellarsenetendinit</i>	Jumper's knee eller <i>patellar tendinitis</i>
Plicaknä – <i>plica synovialis/plicasyndrom</i>	Plica knee – <i>Plica syndrome</i>
Benhinneinflammation eller <i>medialt tibiasyndrom</i> alt. <i>medialt tibiaperiostit</i>	Shin splints eller <i>medial tibial stress syndrome</i>
Hälsporre eller <i>plantarfasciit</i>	Heel spur (syndrome) eller <i>calcaneal spur</i>
Hälse inflammation/hälsetendinos eller <i>achillestendinos/ achillestendinit</i>	<i>Achilles tendinitis/Achilles tendonitis</i>

2.1.1 Piriformissyndrom

Piriformis är en muskel som sitter i höften. Då muskeln av någon anledning blir svullen skapar detta ett tryck på ischiasnerven som går igenom denna muskel och man känner smärta som kan gå upp mot ryggen och ner i benet. Denna skada är mycket vanlig bland löpare och cyklister och orsakas ofta av att man slarvat med stretching och styrketräning.

Vad gäller denna skada påträffades ingen allmänspråklig term vare sig på svenska eller på engelska. Den enda allmänspråkliga term som hittades på svenska var *djupa sätesmuskelsyndromet*, men detta verkade inte vara en term som användes i någon större utsträckning och jag valde därför att inte inkludera den. Det skulle kunna vara så att man försökt införa denna term i allmänspråket, men att den inte har fått fäste.

2.1.2 Iliotibialbandssyndrom

I boken *Idrotts- & motionsskador och dess rehabilitering* (Karlsson et al. 2008:187) används den latinska benämningen *tractus iliotibialis-tendinit*, men detta är inte den benämning man oftast stöter på då man söker på löparknä. Iliotibialbandet är en bindvävshinna som löper längs Tensor fasciae latae, en sena som går från höften ner till knät på lårets utsida, och det är när denna sena blir överbelastad som skadan uppstår: ”Vid rörelse av knäleden glider den nedersta delen av senstråket på utsidan av knäleden över den yttre delen av lårbenet och orsakar irritation av under liggande vävnad” (187). Skadan kännetecknas av smärta på utsidan av knät som blir allt värre vid ansträngning. Detta är en av de vanligaste skadorna inom löpning och orsakas av överansträngning, felaktiga skor, överpronering etc.

I engelskan använder man sig av samma latinska beteckning – *iliotibial band syndrome*, men det är bara i svenskan som man hittar en allmänspråklig term, nämligen just *löparknä*. Många reagerar säkert på detta med invändningen att det i själva verket finns något som heter *runner's knee*, men faktum är att detta är en helt annan skada som behandlas i avsnitt 2.1.3 nedan.

2.1.3 Patellofemoralt smärtsyndrom

Patellofemoralt smärtsyndrom eller *patellofemoral pain syndrome*, som man säger på engelska, är en typ av inflammation i knäskålssenan. Enligt Karlsson et al. hette skadan ursprungligen *chondromalacia patellae*, men författarna anser att det nyare namnet är en bättre benämning (2008:163). Lårbenet (*femor*) ledar vid knäskålen (*patella*) och orsakerna till skadan är omdiskuterade: ”Förutom broskförändringar, har försvagad lårmuskulatur, stor vinkel mellan knäskålssenan och lårmuskeln (Q-vinkel) samt felaktigt läge av knäskålsleden i leden mellan knäskålen och lårbenet föreslagits som möjliga bakomliggande faktorer” (164). Denna skada är vanlig inom såväl löpning som annan typ av fysisk aktivitet.

Varken i *Motions- & idrottsskador och dess rehabilitering* eller i *Sports injuries: fitness, training, injuries* stöter man på någon mer allmänspråklig term. Båda böckerna nämner däremot den ursprungliga latinska benämningen *chondromalacia patellae*.

Den svenska allmänspråkliga termen är *främre knäsmärta*, vilket inte på något vis förklarar vad skadan innebär, mer än på ett ungefär var den uppträder. I den engelska versionen av *Runner's World* på nätet finner man att den allmänspråkliga termen de använder för *patellofemoral pain syndrome* är *runner's knee* (What hurts?, *Runner's World* [www]). Som jag konstaterade i avsnitt 2.1.2 ovan använder vi i svenskan den allmänspråkliga termen *löparknä* för *iliotibialbandssyndrom* och här ser vi en stor skillnad mellan de båda språken.

Här stöter vi alltså på ett översättningsproblem. Då man översätter en idrottsmedicinsk text som innehåller termer för löparskador måste man vara uppmärksam på skillnader som dessa. Det vore mycket olyckligt om bristande kunskaper i ämnet skulle leda till att *runner's knee* översattes rakt av med *löparknä*.

2.1.4 Patellarsenetendinit

Termen *patellarsenetendinit* skiljer sig i viss mån från den engelska latinbaserade termen *patellar tendinitis*. I svenskan har man lagt till -sene- för att ytterligare beskriva skadan. Precis som vi såg i avsnitt 2.1.3 ovan betyder *patella* ’knäskål’. *Tendinit/tendinitis* betyder ’seninflammation’ och vi har alltså att göra med en inflammation i knäskålssenan. Varför man lagt till -sene- är inte helt klart, eftersom tendinit

redan innebär att det är senan som är inflammerad. Möjligen kan det vara så att man ytterligare vill förtydliga genom att förklara att det är senan i patella, alltså knäskålssenans man talar om.

Denna skada hänger samman med patellofemoralt smärtsyndrom och är det stadium då knäskålssenans börjar förstöras. Eftersom denna skada inte alltid ger särskilt svåra besvär händer det att idrottaren fortsätter som aktiv och att skadan därmed förvärras och ger upphov till patellar-senetendinit, vilket innebär att det kan förekomma ”en större eller mindre bristning av knäskålssenans fäste mot knäskålen” (Karlsson et al. 2008:174).

Både i svenskan och i engelskan använder man de mer allmänspråkliga termerna *hopparknä* eller *jumper's knee*, på grund av att det ofta är höjdhoppare som drabbas.

2.1.5 *Plica synovialis/Plicasyndrom*

I en beskrivning av *plicasyndrom* i FASS menar man att skadan har sitt ursprung i en ”[r]est från fosterstadiet i knäleden. Denna rest bildar en förtjockad, veckad ledhinna (synovia) på olika ställen, vanligen under lårmuskelsen (suprapatellär plica) eller längs inre ledspringan vid knäskålen (medial plica)” ([www]). Den veckade ledhinnan är alltså medfödd och smärta kan uppstå vid överansträngning, ofta genom löpning.

Både i engelskan och svenskan använder man de mer allmänspråkliga termerna *plicaknä* och *plica knee*. Dock är detta ett fall som avviker från de övriga som tagits upp i detta kapitel då det i själva verket är den engelska allmänspråkliga termen som förefaller mer etablerad än den svenska. *Plicaknä* uppträder mycket sporadiskt och tycks inte ha fått fäste än, medan *plica knee* används i ett flertal artiklar som återfinns på nätet (exv. Sportspodiatry.co.uk, Doctorslounge.com etc.). Som översättare bör man i detta läge vara uppmärksam på att man inte helt självklart kan översätta *plica knee* med *plicaknä*, eftersom det då finns risk för att läsaren inte känner till skadan.

Denna term inkluderades just för att visa att man som översättare lätt kan luras att tro att det rimligtvis bör finnas en svensk term då det finns en engelsk term, eftersom svenskan oftare har allmänspråkliga termer än engelskan. Istället kan man vara tvungen att höja stilnivån ett steg i översättningen med hjälp av en fackspråklig term för att läsaren ska kunna relatera till skadan.

2.1.6 *Medialt tibiasyndrom/Medialt tibiaperiostit*

Den latinska benämningen är *medialt tibiaperiostit*, men de mer vardagliga latinbaserade benämningarna är *medialt tibiasyndrom* på svenska och *medial tibial stress syndrome* på engelska. *Tibia* betyder 'skenben' och *medial* syftar till vilken del av skenbenet det rör sig om. *Periostit* betyder, enligt Medicinsk ordbok på nätet, just 'benhinneinflammation' (Medicinsk ordbok [www]), och *medialt tibiaperiostit* innebär således benhinneinflammation på den mediala delen av skenbenet. Skadan kan uppstå vid överträning, fel löpteknik, dåliga skor, underlag etc.

Både engelskan och svenskan har allmänspråkliga termer för skadan, nämligen *benhinneinflammation* och *shin splints*. Vad jag vill uppmärksamma är att Appenzeller och Atkinson använder den allmänspråkliga termen *shin splints* (1983:415), något som är anmärkningsvärt av den enkla anledningen att de i övrigt främst använder de latinbaserade termerna för löparskador. Detta skulle kunna tyda på att *shin splints* har fått större fäste och börjat ersätta *medial tibial stress syndrome*. Vad som är orsaken till detta är svårt att veta, men två möjliga anledningar skulle kunna vara att *shin splints* är lättare att säga eftersom det inte är så långt samt att det är en såpass vanlig idrottsskada att den allmänspråkliga termen används så ofta att den delvis kommit att ersätta den latinbaserade. Karlsson et al. (2008:115) använder den mer formella termen, dock med den allmänspråkliga inom parentes.

Något som också är värt att notera är valet av allmänspråkliga termer. Svenskan har gjort en förenkling och tagit bort delar av det innehåll som inkluderas i den latinbaserade termen. I själva verket kan benhinneinflammation uppträda även på andra ställen än på skenbenet, men eftersom detta är den benhinneinflammation man oftast talar om har den fått stå för den som förekommer på skenbenet. Engelskans *shin splints* betyder ordagrant 'överben (hård utväxt) på skenbenet' och man har valt att göra precis tvärtom, nämligen att utesluta *benhinneinflammation* och fokusera på var skadan sitter.

2.1.7 *Plantarfasciit – calcaneal spur*

Som i fallet med *löparknä/runner's knee* är detta ett typiskt exempel på hur man i två språk använder sig av allmänspråkliga termer som till synes betecknar samma skada, men som i verkligheten har vissa

olikheter. Anledningen till att jag ändå valt att behandla dem i samma avsnitt är att de två skadorna är besläktade med varandra – till skillnad från *löparknä* och *runner's knee*, som är två helt olika skador.

Plantar betyder 'fotsula' och *fascia* är en bindvävshinna som håller muskler och muskelgrupper på plats. Skadan uppstår då det sker små bristningar i plantarfascian och denna därefter blir inflammerad (*fasciitis* syftar på en inflammation i bindvävshinnan) vid fästet på hälbenet (Karlsson et al. 2008:89). Oftast har de personer som fått diagnosen *plantarfasciit* gått för mycket i skor med för dålig dämpning. I svenskt allmänspråk kallas denna skada för *hälsporre*.

Vad gäller den engelska benämningen *calcaneal spur* betyder *calcaneus* 'hälben' och översättningen av *spur* är just 'sporre'. Den allmänspråkliga termen är *heel spur*. Enligt Appenzeller och Atkinson (1983:413) är *calcaneal spur* en följd av *plantarfasciit*: "the cause of heel spur syndrome has been attributed to tension or pull of the plantar fascia on the calcaneus. The continual pull causes the periosteum [(benhinnan)] to become inflamed (periostitis), and subsequent calcification produces the radiologically evident heel spur". Det man kan se på röntgenbilder är en kalkutväxt på hälbenet, vilken ser ut som en sporre och därav namnet.

Det är nu uppenbart att även dessa två skador kan ställa till det för en översättare. Det är lätt gjort att man översätter *heel spur* med *hälsporre* eftersom de vid första anblicken är samma skada. Till skillnad från *löparknä/runner's knee* är de båda skadorna relaterade till varandra, och detta innebär ännu mer problem, eftersom översättaren måste sätta sig in i de skillnader som existerar dem emellan.

2.1.8 *Achillestendinos/Achillestendinit*

Termerna skiljer sig något åt mellan de båda språken – på engelska säger man snarare *tendinitis* eller *tendonitis*, men i övrigt är det samma. *Achilles' tendon* kan enkelt översättas med 'hälsena'. Akilleshäl kommer ju som känt från den grekiska mytologin och har blivit ett allmänt uttryck för någons svaga punkt. *Tendinitis/Tendonitis* betyder 'seninflammation' och vi har således att göra med en *hälseneinflammation*, vilket är den allmänspråkliga term vi använder i svenskan. Engelskan har däremot ingen sådan term utan håller sig till den grekisk-latinska termen.

Enligt Appenzeller och Atkinson (1983:414) är skadan mycket vanlig bland löpare, då knäsenan och vaden arbetar hårt för att driva i steget. Det är viktigt att stretcha efter träningen och se till att använda skor som motverkar överpronering. De förklarar vidare att stela vadmuskler orsakar överansträngning och att detta i sin tur leda till skador i hälsenan.

3 Amerikansk originaltext och svensk översättning – Runner's World

En översättares främsta mål är att överföra information eller ett budskap från ett språk till ett annat. Sätten att översätta en text är många och det finns inga enkla regler för hur mycket den ska anpassas till målspråket. Dock har man sett tendenser på att översättningar ofta dras mot källspråket och detta medför att det i många fall är märkbart att en översatt text inte är original. Inom språkvetenskapen talar man i dessa sammanhang ofta om begreppet *translationese*. Borin (2001:51) påpekar i en artikel:

Translationese [...] är *inte* detsamma som språkfel, utan språket i en översättning är nog oftast korrekt vad gäller enskilda språkdrag. Snarare handlar det om avvikande distributionella mönster, om under- eller överanvändning av ord, konstruktioner o.dyl.

Vad gäller denna studie vore det därmed inte särskilt märkligt om man i översättningarna fann flera facktermer än man skulle ha funnit i en svensk originaltext, då det inte alltid är helt lätt att avgöra hur långt man bör gå ifrån källtexten. Dock poängterar Jakobsen i sin artikel "Towards a definition of translation types": "a translator must not only have knowledge of the domain in question, but must also know about relevant text conventions both in the source and the target cultures" (1994:39). Det är med andra ord viktigt att översättaren tar hänsyn till hur man uttrycker sig på de båda språken och inte slaviskt följer källspråkets textstruktur.

De tre texter som beskrivs nedan är amerikanska artiklar som sedan översatts till svenska och de återfinns alla i både den amerikanska och den svenska versionen av Runner's World. Fokus i analysen ligger på användningen av fackspråkliga och allmänspråkliga termer i originalartiklarna respektive översättningarna. I hur stor utsträckning har man i översättningarna brutit från mönstret i originalen och istället tagit hänsyn till den målgrupp man vänder sig till?

3.1 Termanvändning i Runner's World (amerikanska versionen)

För att skapa en bredd på de texter som analyserats har jag valt en ren informativ text, vilken beskriver de vanligaste löparskadorna, en text som beskriver olika styrkeövningar man kan göra för att motverka vissa typer av skador och en tredje som behandlar olika underlag.

Med hjälp av dessa tre artiklar som översatts till svenska är syftet att se om man i översättningarna påverkats av engelskans användande av facktermer, eller om man anpassat sig till svenskans tendens att föredra mer allmänspråkliga termer. Jämförelsen visar också på huruvida man anpassar sig olika mycket beroende på vilken typ av text det handlar om – detta berör både originaltexterna och översättningarna, men fokus ligger på vilka val man gjort för översättningarna.

3.1.1 Artikel 1: *Trouble spots*

Denna artikel tar upp sex olika skador som är vanliga inom löpning. De presenteras först med sitt latinbaserade namn och sedan kommer en kort beskrivning av skadan, vilka som ligger i riskzonen för att drabbas samt vad man kan göra för att undvika den. Skadorna som berörs här är:

- Achilles tendinitis
- Medial tibial stress syndrome
- Patellar tendinitis
- Patellofemoral pain syndrome
- Iliotibial band syndrome
- Plantar fasciitis

Den enda allmänspråkliga term som inkluderas är *shin splints*, vilket vid en första analys kanske inte verkar särskilt märkligt eftersom engelskan inte använder sig av allmänspråkliga termer i samma utsträckning som man gör i svenskan. Dock bör det nämnas att både patellarsenetendinit och patellofemoralt syndrom har allmänspråkliga termer även i engelskan, nämligen *jumper's knee* respektive *runner's knee*.

Det är svårt att veta varför författaren till artikeln valt att inkludera en allmänspråklig term, men uteslutit två andra. En faktor som kan ha spelat in är det faktum att man i artikeln hänvisar till en amerikansk studie som publicerats i *British Journal of Sports Medicine*. Då man

redogör för resultat av studier är det inte ovanligt att man använder de fackspråkliga termerna för att bibehålla en hög stilnivå. Det kan vara så att man genom att redogöra för hur skadorna uppstår och vilka symptom de uppvisar anser att några allmänspråkliga termer inte är nödvändiga och istället väljer att hålla en hög stilnivå. Dock ger detta inte svar på varför man valt att inkludera just *shin splints*. I avsnitt 3.2.1 nedan diskuteras detta vidare med den svenska artikeln som utgångspunkt.

3.1.2 Artikel 2: All in the hips

Precis som i *Trouble spots* ovan baseras denna artikel på en amerikansk studie och även här beskrivs ett antal skador med fackspråkliga termer. De tre skador som tas upp är:

- Patellofemoral syndrome
- Achilles tendinitis
- Iliotibial band syndrome

Av dessa tre skador är det bara en som har en allmänspråklig term i engelskan, nämligen *patellofemoralt syndrom* som i vardagligt tal kallas *runner's knee*. Med tanke på att syftet med denna artikel inte är att informera om skadornas uppkomst eller symptom, utan istället hur man förebygger dessa tre skador genom olika övningar med gummiband som ska stärka höfterna, kunde man tänka sig att det vore lämpligt att inkludera den mer vardagliga termen för att läsaren ska kunna känna igen sig och intressera sig för artikeln. Detta är ytterligare ett bevis på att man i engelskspråkiga artiklar förlitar sig på att de fackspråkliga benämningarna på löparskador är så inarbetade i allmänspråket att ingen vidare förklaring behöver ges.

3.1.3 Artikel 3: Ground forces

Ground forces är en artikel som är helt och hållet informativ. Den förklarar utförligt vad olika slags underlag har för inverkan på fötter, knän, höfter etc. Läsaren får även information om när det inte är bra att springa på dessa underlag (om man t.ex. precis varit skadad) och vilka som är att föredra beroende på vad man tidigare haft för problem.

Dessa tre fackspråkliga termer återkommer flera gånger i texten under olika underlag:

- Achilles tendinitis
- Iliotibial band syndrome
- Plantar fasciitis

De allmänspråkliga termer som förekommer är:

- Shin/knee pain
- Fracture
- Muscle pull
- Runner's knee
- Ankle sprains
- Shin splints

Som vi ser är det endast två rena löparskador som nämns med sina allmänspråkliga termer, nämligen *runner's knee* och *shin splints*, medan vi återfinner tre stycken med sina fackspråkliga benämningar.

3.2 Termanvändning i Runner's World (svenska versionen)

I analysen av termanvändningen i den svenska versionen av Runner's World har jag valt att även inkludera exempel på hur tidningens rådgivare talar till läsarna, eftersom det är viktigt att klargöra om de anpassar sig till läsarens kunskaper eller om de håller en enhetlig nivå på sitt språk. Dessa exempel skiljer sig från de övriga artiklarna då de texter som behandlats är originaltexter och inte översättningar. På detta vis har jag kunnat se hur man i svenska texter normalt vänder sig till läsaren och om man anpassar nivån på språket efter dennes kunskaper.

3.2.1 Artikel 1: Problemområden

Som nämnts i avsnitt 3.1.1 ovan presenteras sex vanliga löparskador i artikeln och även i den svenska artikeln används fackspråkliga termer. Det som skiljer de båda artiklarna åt är det faktum att man i översättningen finner fler allmänspråkliga termer än i originalet. I den engelska artikeln påträffas endast en allmänspråklig term (*shin splints*,

under rubriken ”medial tibial stress syndrome”), medan man i den svenska finner tre stycken:

- Benhinneinflammation (under ”medialt tibiasyndrom”)
- Löparknä (under ”iliotibialbandssyndrom”)
- Hälsporre (under ”plantarfasciit”)

Eftersom detta är en rent informativ text har man valt att främst använda sig av de latinbaserade formerna och endast nämna de allmänspråkliga termerna som extra information. Varför man i översättningen anser det nödvändigt att lägga till allmänspråkliga termer, när man inte gjort det i motsvarande fall i originalet, kan diskuteras. Det kan vara ett medvetet val som översättaren gjort, då denne troligtvis är medveten om att man i svenskan i högre grad använder allmänspråkliga termer då man vänder sig till en läsarkrets med stor kunskapsbredd, dvs. en målgrupp där personerna ligger på olika kunskapsnivåer vad gäller medicinska termer.

3.2.2 Artikel 2: Det hänger på höfterna

Till skillnad från originalartikeln *All in the hips* i 3.1.2 ovan presenteras de allmänspråkliga termerna/förklaringarna inom parentes:

- Patellofemoralt syndrom (smärta i främre knät)
- Achilles tendinitis (inflammation i hälsenan)
- Iliotibialbandssyndrom (s.k. löparknä)

Det som skiljer denna artikel från artikeln *Problemområden* i avsnitt 3.2.1 ovan är att man här förklarar varje skada med en allmänspråklig term, medan man i den förra endast valt att förklara tre av sex fackspråkliga termer: *benhinneinflammation*, *löparknä* och *hälsporre*.

För att läsaren enkelt ska förstå vilka skador man talar om, men utan att man frångår den akademiska nivå som krävs då man redovisar ett resultat från en studie, har man inkluderat både de fackspråkliga och de allmänspråkliga termerna. Samtidigt visar detta på att man tar hänsyn till att det inte är självklart att den läsekrets man vänder sig till förstår innebörden av de fackspråkliga termerna. Åter igen har översättaren anpassat sig till målspråket och gjort det lättare för läsaren att förstå texten.

3.2.3 Artikel 3: Stötverkan

I artikeln *Stötverkan*, som är en översättning av *Ground forces* i avsnitt 3.1.3 ovan, har man valt att använda sig av de mer allmänspråkliga termerna. Precis som i originalet inkluderas ett flertal skadeproblem utöver de skador som behandlas i denna studie. De skador som nämns är:

- Benhinneinflammation
- Stressfrakturer
- Benbrott
- Hälsporre
- Hälseneinflammation
- Löparknä
- Fotledsstukningar

Den enda fackspråkliga term som återfinns är *iliotibialbandssyndrom* och denna term står inom parentes efter den allmänspråkliga termen löparknä.

Termerna presenteras i tabell 2 nedan tillsammans med de rubriker de återfinns under i den svenska artikeln och jämförs här med de termer som används i den engelska originalartikeln:

TABELL 2. *Term användning i Ground forces och Stötverkan*

Rubrik	Ground forces	Stötverkan
Asfalt	Achilles tendonitis	Hälseneinflammation
	Iliotibial band syndrome (ITBS)	Bortfall
Gräs	Plantar fasciitis	Hälsporre
Sand	Achilles tendinitis	Hälseneinflammation
Löparbana	ITBS	”Löparknä” (Iliotibialbandssyndrom)
Terrängspår	Runner’s knee	Bortfall
	ITBS	Löparknä
	Shin splints	Benhinneinflammation
Löpband	Ingen term	Ingen term

I sex fall har originalets fackspråkliga term översatts med en svensk allmänspråklig term och i två fall har skadan helt uteslutits. Som jag nämnt ovan reagerade jag på att termen *löparknä* finns med två gånger

och att den står inom citationstecken i det fall då den efterföljs av en parentes med den latinbaserade termen. Vad som kan vara anledningen till detta är svårt att säga och varför man dessutom valt att sätta den fackspråkliga termen inom parentes när man inte gjort detta för någon annan skada gör det ännu mer märkligt.

Det man generellt kan säga om denna artikel är att man helt och hållet vänder sig till den allmänne läsaren och genom detta inte räknar med att denne vet vad de fackspråkliga termerna betyder. Det handlar inte om en genomgång av olika skador, utan texten har som syfte att ge råd om olika underlag och deras effekt på fötterna, knäna, höfterna etc. De skador som räknas upp har man inkluderat främst för att vägleda läsaren till vilket underlag denne bör hålla sig till och därför finns det ingen anledning att göra det svårt för läsaren genom att använda sig av fackspråkliga termer.

3.2.4 *Runner's Worlds rådgivare*

Den övergripande regeln som tycks finnas för *Runner's Worlds* frågesida "F & S" (Frågor och svar) är att man anpassar sig efter läsarens kunskaper. Använder sig läsaren, alltså den som ställt frågan, av en fackspråklig term, så använder rådgivaren samma term i sitt svar. Om läsaren istället väljer att beskriva sitt problem med en mer allmänspråklig term så anpassar sig rådgivaren efter detta och håller sig till samma term.

Generellt sett svarar tidningens specialist i ortopedisk kirurgi och idrottsmedicin Björn Waldebäck då frågan berör en viss skada och i de flesta fall ges i svaret även en beskrivning av orsaken till skadan. Ett exempel tar upp *hälsporre* och där beskriver Waldebäck utförligt var skadan sitter och vad som orsakar smärtan (*Runner's World* 4/2009, s. 24).

I ett fall svarar dock Malin Ewerlöf-Krepp, löpare, på en fråga där läsaren talar om sina problem med *plantarfasciit*. I svaret ges ingen förklaring på vad denna skada innebär, emellertid handlar frågan i detta fall främst om vilka skor man ska använda vid överpronering och det som nämns om *plantarfasciit* är bara en bifråga i sammanhanget (*Runner's World* 11/2009, s. 26).

Som en sammanfattning av detta kan man säga att rådgivarna i den svenska versionen av *Runner's World* i hög grad anpassar sitt språk

efter läsaren och dennes kunskaper inom området. Den term som används i frågan används också i svaret och vid behov förklaras skadan.

3.3 Resultat av undersökningen

3.3.1 Artikel 1: *Trouble spots/Problemområden*

Redan i jämförelsen mellan den första artikeln (*Trouble spots*) och dess översättning (*Problemområden*) är det tydligt hur mycket svenskan och engelskan skiljer sig åt vad gäller termanvändning. Hypotesen att man i översättningarna skulle påverkas av originalet visar sig vara felaktig och det står klart att översättarna till den svenska versionen av *Runner's World* lägger stort fokus på att anpassa texterna till den nya målgruppen.

Medan man i originaltexten endast valt att använda en allmänspråklig term (*shin splints*) finner man i översättningen tre stycken (*benhinneinflammation*, *löparknä* och *hälsporre*). I intervjun med den svenske sjukgymnasten i avsnitt 4.1.1 nedan kommer en möjlig anledning till att man i originalet valt att lägga till *shin splints* samtidigt som man utelämnat andra möjliga allmänspråkliga varianter att diskuteras.

Att alla latinbaserade termer inkluderas i både original och översättning antas bero på det faktum att artikeln är baserad på en amerikansk studie och att det då är vanligt att mer fackspråkliga termer används. Utöver detta ges även förklaringar till skadorna, vilket gör det möjligt för läsaren att ändå följa med i texten och ta del av all information.

3.3.2 Artikel 2: *All in the hips/Det hänger på höfterna*

Nästa jämförelse (*All in the hips/Det hänger på höfterna*) ger ytterligare bevis på svenska skribenters stora vilja att tillfredsställa läsaren genom att, till skillnad från originaltexten, inkludera även de allmänspråkliga termerna. Precis som den förra texten är denna artikel baserad på en amerikansk studie och i den engelska originaltexten har man helt förlitat sig på att läsaren känner till de tre latinbaserade termerna (*patellofemoralt syndrom*, *achilles tendinitis* och *iliotibialbandssyndrom*).

Jämför man sedan denna översättning med den förra har man i detta fall än mer frångått källtextens mönster och istället inkluderat allmän-

språkliga termer i alla tre fallen. I och med att ingen förklaring till skadorna ges, har man sett sig tvungen att inkludera de termer som läsaren antas känna till bäst.

3.3.3 Artikel 3: *Ground forces/Stötverkan*

Den översättning som skiljer sig allra mest från originalet är den sista. I originalet inkluderas tre stycken latinbaserade termer och ett flertal allmänspråkliga benämningar på skadeproblem. Dock har bara två rena löparskador nämnts med sin allmänspråkliga term, nämligen *runner's knee* och *shin splints*. I översättningen ser man att fallet är omvänt. Totalt fyra allmänspråkliga termer för löparskador återfinns i texten (samt ett antal allmänspråkliga benämningar på skadeproblem), men endast en latinbaserad term har inkluderats (*iliotibialbandssyndrom*) och den uppträder tillsammans med den allmänspråkliga termen.

Det som är viktigast att poängtera med denna text är att den är rent informativ, att den inte ger referenser till någon specifik studie och att ingen förklaring till skadorna ges. Detta är det klaraste beviset på att de amerikanska skribenterna förlitar sig på att läsaren känner till de latinbaserade termerna väl, vilket i sin tur talar för att dessa är mer förankrade i det amerikanska allmänspråket. Som en kontrast, är personen som översatt texten till svenska väl medveten om att de svenska läsarna över lag inte känner till de latinbaserade termerna, utan föredrar de mer allmänspråkliga.

Jakobsen (1994:50) tar upp två typer av översättningar – *imitative translation* och *functional translation*. Vad gäller *functional translation* säger han att

The purpose of the translation is to provide a functional target-culture equivalent of the source text whose primary purpose is not to bring readers closer to understanding the source text [...], but to do for a new target audience what the source text did for its readers.

Översättningarna i svenska versionen av *Runner's World* har med andra ord anpassats till den nya målgruppen och man har inte påverkats av källkulturens sätt att uttrycka sig.

3.3.4 *Runner's Worlds rådgivare*

Den sista artikeln som behandlats i den här studien är en sida där läsarna får skriva in och ställa frågor. Det övergripande resultatet av den analysen var att de som svarar på frågorna anpassar sig till läsarens nivå. Om personen i fråga har använt en allmänspråklig term i sin fråga, så använder rådgivaren samma term i sitt svar och samma sak gäller då en person använder en latinbaserad term i sin fråga. Vid frågor och svar är det naturligtvis lättare att känna av på vilken nivå varje enskild individ ligger, och därmed kan rådgivaren lägga sitt svar på rätt nivå. I artiklar som vänder sig till en större läsekrets måste man lägga sig på en nivå som majoriteten förstår och då har man i *Runner's World* valt att lägga till en allmänspråklig term eller helt byta ut den latinbaserade termen vid behov. Stilen har anpassats till en svensk målgrupp.

Detta stämmer väl överens med en teori kallad *Accommodation theory*, vilken går ut på att man anpassar sig till den man talar med för att lägga sig på samma nivå. Thanasoulas (1999 [www]. Kursiveringen är författarens) nämner i en artikel: "[a] very common modification of speech is what has been dubbed as *convergence*. This term refers to the processes whereby two or more individuals alter or shift their speech to resemble that of those they are interacting with" och påpekar vidare att "we *accommodate* to others by adjusting our communicational behaviour to the requisite roles that participants are assigned in a given context". Thanasoulas artikel behandlar förvisso främst det sätt man anpassar sig i muntliga sammanhang, men teorin inkluderar naturligtvis även skriftlig kommunikation eftersom man även i dessa situationer påverkas av den andra personens sätt att uttrycka sig.

I artikeln *Building rapport in electronic mail using accommodation theory* refererar Crook till Bandler & Grinder: "[i]f an author recognizes the reader's preferred word choices and uses language consistent with the reader's preference, it is thought to promote rapport between the author and the reader and provide increased understanding of the message" (Crook 1997:1).

4 Fältobservationer

För att stödja studien har intervjuer genomförts med en svensk sjukgymnast, en engelsk sjukgymnast och en svensk elitmotionär. Då informanterna valdes ut fanns ett specifikt syfte, nämligen att ta reda på hur personer inom idrottsvärlden talar om idrottsskador. Använder de allmänspråkliga eller latinbaserade termer och vilka löparskador känner de till?

4.1 Intervjuer med informanter inom idrottsmedicin och löpning

De två första informanterna är sjukgymnaster och dessa intervjuer gick främst ut på att ta reda på om sjukgymnaster med idrottsskador som specialitet talar annorlunda med sina patienter, beroende på om de är på elitnivå eller om de är motionärer. Informanterna fick även fundera över om de talar på ett mer fackspråkligt sätt med kollegor, dvs. om de latinbaserade termerna tenderar att ta över vid sådana samtal eller om de blandas med allmänspråkliga.

Den tredje informanten är elitmotionär. En elitmotionär tävlar, till skillnad från en elitlöpare, inte bland den absolut toppen, men ligger ändå på en mycket hög nivå och har allt för bra resultat på tävlingar för att endast kallas motionär.

4.1.1 Intervju med svensk sjukgymnast

Informanten arbetar som sjukgymnast på ett rehabcenter i Göteborg och tar emot patienter som är allt ifrån elitidrottare till personer som sällan utövar någon typ av sport, men som har råkat ut för en skada som de behöver hjälp att rehabilitera. För att inte påverka resultatet fick informanten mycket begränsad information om studien innan intervjun och kunde därmed svara på frågorna helt subjektivt.

På frågan om vilka skador han anser vara vanligast bland löpare nämnde informanten *löparknä*, *patellofemoralt smärtsyndrom* och

meniskskador. Det som man skulle kunna reagera på här är att informanten använde den allmänspråkliga termen *löparknä*, men samtidigt valde den latinska termen *patellofemoralt smärtsyndrom*. Under intervjuens gång framgick det dock att *löparknä* är en så pass fast term även fackfolk emellan att man mycket sällan använder den latinska formen *iliotibialbandssyndrom*. I fallet med *patellofemoralt smärtsyndrom* förklarade han att läkare ofta använder *främre knäsmärta* då de talar med sina patienter, men att det är vanligare att sjukgymnaster föredrar den latinska termen även i samtal med patienter.

Vid en uppräknings av de latinska benämningarna på de skador som inkluderats i denna studie var det endast *piriformissyndrom*, *plica syndrom/plica synovialis* och *plantarfasciit* som han inte ansåg det finnas någon allmänspråklig term för. Vad gäller *plica syndrom* nämnde han dock att man ofta förenklar genom att prata om skadan som ”*plica-problematik*”.

Anledningen till att han inte ville ge *plantarfasciit* benämningen *hälsporre* var att han ansåg att det faktiskt är engelskans *heel spur (calcaneal spur)* som är den äkta hälsporren. Enligt hans förklaring är *plantarfasciit* endast förstadiet till *hälsporre*, vilket stämmer överens med förklaringen av *heel spur* i avsnitt 2.1.7 ovan. Han var medveten om att man ofta använder *hälsporre* som allmänspråklig term till *plantarfasciit*, men var av den åsikten att detta är felaktigt.

På frågan om han och hans kollegor tenderar att oftare välja latinska termer sinsemellan än då de talar med patienten höll han till fullo med om att de är mer fackspråkliga sinsemellan och använder latinska termer för kroppsdelar, skador etc. Dock känner han inte att han använder mer eller mindre facktermer beroende på vilken nivå patienten ligger på. Möjligen kan han lägga sig på en högre nivå om han vet att patienten är kunnig inom medicin eller sänka nivån om patienten har svårigheter med svenskan. I övrigt använder han i hög grad de latinska benämningarna på skadorna (förutom *löparknä* som nämndes ovan och andra eventuella skador där den allmänspråkliga termen är mycket välkänd och kommer naturligt vid samtalet med patienten), men förklarar alltid vad de innebär. Detta gör han i syfte att ”utbilda patienten”.

Han nämner även ett fall där han och hans kollegor blandar den latinska benämningen och den mer vardagliga definitionen: *hälsene-tendinos (Achillestendinos/hälseneinflammation)*. Varför det blivit så hade han inget svar på.

Informanten kände inte till att man med *runner's knee* menar något annat än *iliotibialbandssyndrom* och tyckte det var märkligt att man i

engelskspråkiga länder anser att *patellofemoralt smärtsyndrom* skulle vara en mer typisk löparskada. Själv har han mycket lite erfarenhet av att tala med engelskspråkiga patienter och tycker inte att han känner sig säker på de motsvarande allmänspråkliga termerna utan skulle i sådant fall hellre använda de latinbaserade termerna och även förklara deras innebörd.

En allmänspråklig term på engelska som informanten emellertid känner till är *shin splints*. I avsnitt 3.1.1 ovan togs det upp att *shin splints* var den enda allmänspråkliga term som återfanns i den aktuella artikeln trots att minst två skador utöver denna har förankrade allmänspråkliga varianter och funderingar uppstod därför om varför detta var fallet. Informantens funderingar inför denna frågeställning var att då den latinska termen *medial tibial stress syndrome* inte egentligen beskriver mer än var skadan sitter så skulle *shin splints* kunna vara ett försök att på ett mer konkret sätt ge en beskrivning av skadan och därmed kunde detta vara förklaringen till att man i engelskan ibland tenderar att använda just denna allmänspråkliga term mer än andra. Dock var han noga med att understryka att detta bara är hans egen hypotes.

Sammanfattningsvis var informanten av den uppfattningen att engelskan är ett enklare språk vad gäller termer eftersom de latinbaserade termerna används i mycket stor skala även inom allmänspråket. En stor anledning till att han hellre använder latinbaserade termer då han talar med patienter är att han anser att det inte borde finnas en så stor gräns mellan fackspråk och allmänspråk. Alla borde ha rätt att förstå fackspråket för att på så vis se till att detta blir ett allmänspråk som alla kan ta del av.

4.1.2 Intervju med engelsk sjukgymnast

Informanten arbetar som sjukgymnastik på ett rehabcenter i London, där en av inriktningarna är just idrottsskador. Inte heller denna informant fick någon ingående information om studien före intervjun.

De skador som tas upp i studien räknades upp med sina latinska benämningar, och informanten fick sedan säga vilka av dessa han anser har en alternativ allmänspråklig term.

De skador han då nämnde var:

- Anterior knee pain (Patellofemoral pain syndrome)
- Shin splints (Medial tibial stress syndrome)
- Jumper's knee (Patellar tendinitis)
- Policeman's heel (Plantar fasciitis)

Det som är anmärkningsvärt för dessa svar är dels att han istället för *runner's knee* angav *anterior knee pain* som alternativ term till *patellofemoral pain syndrome*, vilket innebär att denna skada enligt honom har samma allmänspråkliga term som svenskan (*främre knäsmärta*), dels att även *plantar fasciitis* verkar ha en allmänspråklig term – *policeman's heel* – trots att detta inte är en term som nämnts varken i de artiklar som behandlats eller i någon stödlitteratur.

Ännu mer anmärkningsvärt är hans svar på vilka av dessa allmänspråkliga termer han anser används mest inom sjukvården, då han nämner att de två vanligaste termerna är *anterior knee pain* och *shin splints*. Detta kan tyda på att man i England hellre använder *anterior knee pain* än *runner's knee* och att brittisk och amerikansk engelska här skiljer sig åt. Det skulle emellertid krävas en större studie av sjukgymnasters termanvändning både i England och USA för att fastställa detta. Dock bekräftar han att *shin splints* är en av de allmänspråkliga termer man använder mest inom engelskan vad gäller idrottsskador, något som diskuterats tidigare i studien.

Informanten fick sedan svara på vilka skador som är vanligast bland löpare och han lyfte då speciellt fram *iliotibial band syndrome*, *patellofemoral pain syndrome*, *medial tibial stress syndrome* och *achilles tendonitis*, vilka alla fyra ingår i denna studie.

Om vi istället tittar på det språk han använder när han talar med patienter och kollegor, så svarade han väldigt entydigt att han visserligen använder fler latinbaserade termer då han talar med sina kollegor, men att han även med patienter i hög grad använder dessa termer. Han anser att patienterna oftast förstår de latinbaserade termerna, om än med hjälp av viss förklaring, och han använder därför främst dessa. Skulle det vara så att patienten vill få skadan ytterligare förtydligad, så kan han ibland även använda de mer allmänspråkliga termerna. Allmänspråkliga termer tycks därmed inte behöva användas i någon större utsträckning. På frågan om han anpassar sig olika mycket beroende på om patienten är elitlöpare eller vanlig motionär menade han att någon sådan anpassning inte brukar ske.

4.1.3 Intervju med elitmotionär

Informanten har inte löpning som sitt yrke, men han håller i klubbträningar och medverkar i ca 20–30 tävlingar per år. Han har viss tränarutbildning och går någon gång om året på föreläsningar och seminarier om träning, löpning, skador etc.

De skador som informanten anser är vanligast inom löpning är *löparknä*, *hälsporre*, *muskelbristningar i vader*, *hälseneinflammation*, *benhinneinflammation* samt *problem med ischiasnerven*. Spontant kände han inte till några latinska benämningar på dessa skador. Vid uppräknings av både allmänspråkliga och latinbaserade termer för de skador som studien behandlar kände han till alla allmänspråkliga termer på svenska, men endast *medialt tibia syndrom*, *achilles tendinos* samt *plantarfasciit* bland de latinbaserade. Han kände igen den latinska benämningen för knäskål, 'patella', men hade aldrig hört tala om vare sig *patellofemoralt smärtsyndrom* eller *patellarsenetendinit*.

Under sina många år som löpare har informanten bl.a. råkat ut för bristningar i vadera, bristningar på baksida lår, löparknä och han har även haft problem med höfter och ljumskar. Dock har han aldrig varit i kontakt med sjukgymnast för sina problem och har därför ingen erfarenhet av hur de talar med sina patienter. Däremot har han en bekant som läser till läkare och han nämnde under intervjun att hon gärna använder de latinbaserade termerna då hon talar om skador och att han då har problem att förstå vad hon talar om. Han har även en bekant genom klubben som är sjukgymnast och till skillnad från läkarstudenten anpassar hon sitt språk efter den kunskapsnivå personen hon talar med ligger på.

En annan händelse som informanten tar upp och som kan vara av betydelse för studien är ett seminarium vid vilket han och hans tränarkollegor närvarade där en ortoped föreläste om skadeproblem. I början använde föreläsaren endast latinbaserade termer, men insåg efter ett tag att åhörarna inte alls förstod vad han talade om och såg sig till slut tvungen att nämna de allmänspråkliga termerna tillsammans med de latinbaserade.

Informanten kände inte till att det var någon skillnad mellan *löparknä/runner's knee* respektive *hälsporre/heel spur*. Hans funderingar kring varför man på engelska anser att *patellofemoralt smärtsyndrom* är det som man bör kalla *runner's knee* är att denna skada möjligen kan vara vanlig bland sprinters, då deras löpteknik mer liknar

ett hopp (*patellofemoralt smärtsyndrom* kan ju, som nämndes i 2.1.4, leda till *patellarsenetendinit/hopparknä*).

4.2 Sammanfattning av intervjuerna

I intervjun med den svenske sjukgymnasten framgick det ganska klart att de allmänspråkliga termer som tagits upp i studien stämmer relativt väl med verkligheten, bortsett från *hälsporre*, vilket informanten ansåg vara en felaktig användning av termen. Ett exempel på hur fackspråk och allmänspråk kan blandas var *hälsenetendinos* och vidare gavs även ett exempel på hur en allmänspråklig term tagit över även bland fackmän: *löparknä*.

Han uppvisade en klar vilja att göra sig av med gränsen mellan fackspråk och allmänspråk och ansåg att man genom att använda latinbaserade termer tillsammans med grundliga förklaringar istället fick en chans att utbilda patienten och därmed minska gapet mellan fackmän och lekmän.

Ett exempel på hur detta kan fungera såg vi i intervjun med den engelske sjukgymnasten. Enligt honom fungerar det bra att använda sig av latinbaserade termer genom att komplettera dessa med förklaringar i den mån det behövs. Vid behov nämns även de allmänspråkliga termerna.

Att det är lång väg att gå tills vi kommer till den punkten i Sverige gavs det bevis på i intervjun med elitmotionären. Trots att han har varit tränare i många år, tävlar på hög nivå och går på kurser med jämna mellanrum, känner han till väldigt få latinbaserade termer. Dock känner han till alla de allmänspråkliga termerna för de skador som tagits upp i studien. I diskussionen i kapitel 5 nedan kommer detta ämne att behandlas vidare då intervjuerna och analyserna av artiklarna jämförs.

Ett översättningsproblem som nämnts i analysen av artiklarna ovan, nämligen problemet med falska vänner diskuterades med båda informanterna. Den svenske sjukgymnasten uttryckte förvåning över att man i engelskan anser att *patellofemoralt smärtsyndrom* är *runner's knee*, medan man i svenskan håller fast vid att *löparknä* är *iliotibialbandsyndrom*. Elitmotionären påpekade dock att man i engelskan eventuellt syftar på en viss typ av löparskada, då *runner's knee* skulle kunna vara mer vanligt bland sprinters.

Som en kontrast menade den engelske sjukgymnasten att den allmänspråkliga termen för *patellofemoralt smärtsyndrom* är *anterior*

knee pain, något som eventuellt skulle kunna bero på skillnader mellan brittisk och amerikansk engelska.

Det andra paret är *hälsporre/heel spur* och där gav den svenske sjukgymnasten sin åsikt i frågan genom att påpeka att det i själva verket är engelskan som har rätt i sitt val av allmänspråklig term och att svenskans *hälsporre* är ren felanvändning. Även här introducerades en ny engelsk allmänspråklig term, nämligen *policeman's heel*. Denna term har inte tagits upp i studien i övrigt, då den inte återfunnits varken i studiematerialet eller stödlitteraturen.

Vad gäller anpassning av den språkliga nivån tyckte inte någon av sjukgymnasterna att de på något markant vis ändrade sitt sätt att tala beroende på kunskapsnivån hos patienten, såvida det inte handlade om uppenbara kunskaper/kunskapsbrister. Den svenske sjukgymnasten underströk emellertid vikten av att förklara den latinska termen för patienten och att noga beskriva skadan. Elitmotionären ansåg dock att det är lättare om fackmän använder de allmänspråkliga termerna då de talar med patienter eller andra lekmän, eftersom det annars kan vara svårt att ta till sig informationen.

Varför *shin splints* verkar vara en allmänspråklig term som används oftare än andra i engelskan gav den svenske sjukgymnasten en möjlig förklaring till genom att påpeka att den latinska termen endast beskriver skadans plats, medan *shin splints* är ett försök att beskriva själva skadan.

5 Diskussion

I resultatet av undersökningen av de olika artiklarna diskuterades det faktum att man i översättningarna anpassat stilnivån beroende på hur mycket information om skadorna som inkluderats, huruvida artikeln är baserad på studier och hur pass informativ den är. Det framgick ganska klart att de latinbaserade termerna användes i högre grad i de översättningar som innehöll mycket information om skadorna, medan man i större utsträckning hållit sig till de mer allmänspråkliga termerna då ingen eller väldigt lite information inkluderats.

Ser man till den svenske sjukgymnastens tankar om termer verkar dessa stämma relativt bra överens med textanalyserna. Genom att använda latinbaserade termer tillsammans med förklaringar kan man, enligt honom, istället utbilda patienten. Dock stod det klart att allmänspråket faktiskt har vissa influenser på det svenska fackspråket, då han förklarade att han använder det allmänspråkliga *löparknä* även då han talar med sina kollegor, då denna term fått ett väldigt starkt fäste. Ett annat exempel som gavs var *hälsenetendinos*, vilket är en blandning av de fackspråkliga och allmänspråkliga termerna *achillestendinos* och *hälseneinflammation*.

Elitmotionärens åsikt att man som sjukgymnast istället bör anpassa sig till patientens kunskaper kan sättas i relation till analysen av översättningarna där vi snabbt kan konstatera att man har anpassat sig till målgruppens generella kunskaper genom att inkludera allmänspråkliga termer vid de tillfällen då ingen information om skadorna ges i artikeln. Exempelvis har man i översättningen av artikel två (*All in the hips/Det hänger på höfterna*) angett både de latinbaserade och de allmänspråkliga termerna, dels eftersom artikeln är baserad på en studie och man därför ansett att de latinbaserade termerna bör behållas, dels för att man förmodligen insett att den nya målgruppen även behöver de allmänspråkliga termerna för att kunna ta åt sig innehållet då artikeln inte behandlar skadorna i sig utan endast nämner dem för att ge information om vad de olika stretchingsövningarna kan vara bra för.

Som översättare måste man även vara mycket uppmärksam på eventuella falska vänner. Två exempel som tagits upp är *löpar-*

knä/runner's knee och *hälsporre/heelspur*. Medan *löparknä* och *runner's knee* är två helt olika skador och skulle innebära en ren felöversättning, har *hälsporre* och *heel spur* en hel del gemensamt. Detta betyder dock inte att det är mindre viktigt att denna term får en korrekt översättning. Även om *hälsporre* enligt den svenske sjukgymnasten är en ren felanvändning och det i själva verket är engelskans *heel spur* som enligt honom används för så kallat rätt skada så är det icke desto mindre så att man i Sverige använder den allmänspråkliga termen *hälsporre* för en skada som i själva verket endast är ett förstadium till *heel spur*, vilket en översättare måste ta hänsyn till. Den allmänspråkliga termen *policeman's heel (plantar fasciitis)*, vilken togs upp i intervjun med den engelske sjukgymnasten, har inte diskuterats vidare då denna inte påträffats i studiematerialet.

Ytterligare ett problem som uppmärksammades i jämförelsen av termer i engelskan och svenskan var paret *plicaknä/plicaknee*, där det till skillnad från de andra fallen var den engelska allmänspråkliga termen som hade större användning än den svenska. Det är då viktigt att man som översättare inte tar för givet att man kan översätta *plica knee* med *plicaknä* bara för att denna term finns, då det inte är säkert att den är så pass fast förankrad i svenska språket att detta fungerar i måltexten. Som ett tillägg till detta bör nämnas att det i intervjun med den svenske sjukgymnasten framgick att man istället ofta talar om *plicaproblematik* då man vill förenkla den latinbaserade termen *plica synovialis*.

En teori som tagits upp i studien är *Accommodation theory*, vilken var mest relevant för analysen av frågesidan F & S i den svenska versionen av *Runner's World*. Där har man anpassat sig till den individuella läsaren och tagit hänsyn till dennes ordval. I översättningarna har man däremot sett sig tvungen att anpassa texten till en större målgrupp och därför har man i varje fall valt en nivå som passar majoriteten och som alla kan förstå med hjälp av kontexten.

Just det att man varit tvungen att anpassa måltexterna på ett sådant markant sätt genom att inkludera fler allmänspråkliga termer än vad som finns med i källtexterna ger starka indikationer på att de latinbaserade termerna har ett starkare fäste i det engelska/amerikanska allmänspråket. Detta bekräftas av den engelske sjukgymnasten då han påpekar att han i samtal med patienter främst använder sig av de latinbaserade termerna och vid behov förklarar dem. Han nämner att det ibland kan vara nödvändigt att även nämna den allmänspråkliga termen, men att hans patienter normalt sett inte har några problem att förstå den latinbaserade termen och att det brukar räcka med en förklaring.

Det handlar i själva verket alltså inte om att man tagit mindre hänsyn till den generella målgruppen i originalartiklarna, utan det har helt enkelt att göra med att den engelsktalande allmänheten inte anser de latinbaserade termerna ligga på en lika fackspråklig nivå som den svenska allmänheten gör. På grund av olika mycket inverkan från romanska länder har dessa två språk inte samma typ av förhållande till latinbaserade ord och termer och därför måste man i en översättning ta hänsyn dels till den nya målgruppen i stort, dels till varje enskild text.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

- All in the hips* [www]. Hämtat från <<http://www.runnersworld.com>>. Publicerad i pappersupplagan 9/2009 (Engelsk version). Hämtat 9 april 2010.
- Det hänger på höfterna. I: *Runner's World* 8/2009 (Svensk version). S. 30.
- Dreher, Beth 2009. *Trouble spots* [www]. Hämtat från <<http://www.runnersworld.com>>. Publicerad i pappersupplagan 7/2009 (Engelsk version). Hämtat 29 mars 2010.
- Everett, Jenny 2009. *Ground forces* [www]. Hämtat från <<http://www.runnersworld.com>>. Publicerad i pappersupplagan 10/2009 (Engelsk version). Hämtat 9 april 2010.
- F & S (frågor och svar). I: *Runner's World* 4/2009 (Svensk version). S. 24.
- F & S (frågor och svar). I: *Runner's World* 11/2009 (Svensk version). S. 26.
- Problemområden. I: *Runner's World* 6/2009 (Svensk version). S. 28–29.
- Stötverkan. I: *Runner's World* 9/2009 (Svensk version). S. 26.

Litteratur

- Appenzeller, Otto & Ruth Atkinson 1983. *Sports medicine: fitness, training, injuries*. Baltimore & München: Urban & Schwarzenberg.
- AskOxford. *History of English – Five Events that Shaped the History of English* [www]. Hämtat från <<http://www.askoxford.com/worldof-words/history/>>. Okänt publiceringsdatum. Hämtat 27 maj 2010.
- Crook, Connie W. 1997. *Building rapport in electronic mail using accommodation theory* [www]. Hämtat från <<http://www.allbusiness.com/management/609674-1.html>>. Publicerat 1 januari 1997. Hämtat 5 maj 2010.

- Borin, Lars 2001. Att undersöka språkmöten med datorn. I: *Språkets gränser och gränslöshet. Då tankar, tal och traditioner möts.* (Humanistdagarna vid Uppsala universitet 2001.) Uppsala: Uppsala universitet. S. 45–56.
- Doctorslounge. *Failed medial plica knee surgery* [www]. Hämtat från <<http://www.doctorslounge.com/orthopedics/forums/backup/topic-28447.html>>. Publicerat 7 januari 2009. Hämtat 8 oktober 2010.
- Drozd, Shelley. *What hurts?: patellofemoral pain syndrome* [www]. Hämtat från <<http://www.runnersworld.com>>. Okänt publiceringsdatum. Hämtat 1 april 2010.
- FASS. Medfödda förändringar i knäled: Plica Synovialis/Plicasyndromet. *Rörelseorganens sjukdomar* [www]. Hämtat från <<http://www.fass.se/LIF/lakarbok/artikel.jsp?articleID=74713>>. Publicerat 1 juli 2009. Hämtat 8 april 2010.
- Jakobsen, Arnt Lykke 1994. Towards a definition of translation types. I: Jakobsen, Arnt Lykke (ed.), *Translating LSP texts*. Köpenhamn: Samfundslitteratur. S. 33–56.
- Karlsson, Jon et al. 2008. *Motions- & idrottsskador och deras rehabilitering*. Stockholm: AB Dangårds Grafiska Ödeshög.
- Medicinsk ordbok [www]. Hämtat från <<http://www.medicinsk-ordbok.se>>. Okänt publiceringsdatum. Hämtat 1 april 2010
- Sportspodiatry. *Plica knee* [www]. Hämtat från <http://www.sportspodiatry.co.uk/knee_plicaknee.htm>. Okänt publiceringsdatum. Hämtat 8 oktober 2010.
- Thanasoulas, Dimitrios 1999. *Accommodation theory* [www]. Hämtat från <<http://www.tefl.net/esl-articles/accommodation.htm>>. Publicerat 1999. Hämtat 5 maj 2010.

Personlig kommunikation

- Intervju med engelsk sjukgymnast, 2010-06-06 (e-brev).
- Intervju med svensk elitmotionär, 2010-04-21 (samtal).
- Intervju med svensk sjukgymnast, 2010-04-21 (samtal).